

*До спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03
Національного університету
«Одеська юридична академія»
вул. Фонтанська дорога, 23, м. Одеса, 65009*

ВІДЗИВ

офіційного опонента на дисертацію **ГУЛЯКОВА Костянтина
Володимировича «Кримінально-правова характеристика незаконного
проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення,
руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини»**
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право і кримінологія; кримінально-
виконавче право.

Відзив підготовлено на підставі вивчення дисертації, автореферату дисертації, а також опублікованих за темою дисертації праць.

Актуальність обраної теми. Актуальність рецензованої дисертації ГУЛЯКОВА К.В. полягає, перш за все, в тому що вона присвячена одній з науково-практичних проблем теорії та практики кримінального права, а саме: незаконному проведенню пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. Наявність проблеми протидії злочинності у сфері знищення та руйнування об'єктів архітектурної та культурної спадщини визвала в країні нагальну необхідності втручання науковців та практиків щодо її розв'язання.

Відповідно, актуальною є й мета дисертаційного дослідження – вироблення цілісного, концептуального підходу до розробки загальних проблем кримінальної відповідальності за незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини і формування на цій основі науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення відповідної норми

Кримінального кодексу України та підвищення ефективності застосування кримінального законодавства.

Важливим є те, що дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри галузевого права історико-юридичного факультету Херсонського державного університету «Теорія та практика реформування галузевого законодавства України».

Структура дисертації обумовлена метою й предметом дослідження, відповідає вимогам до даного виду наукових робіт і складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Реалізуючи мету дисертаційного дослідження, автор отримав результати, які характеризуються вагомою науковою новизною. *Це стало можливим завдяки ретельному виконанню поставлених завдань, зокрема:* дослідити історико-правові аспекти та соціальну зумовленість встановлення кримінальної відповідальності за незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини;

з'ясувати суттєві юридичні ознаки незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини;

запропонувати детальну кримінально-правову характеристику складу злочину незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини;

розв'язати проблемні питання відмежування незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини від суміжних злочинів;

з урахуванням тенденцій розвитку кримінального законодавства про незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини

опрацювати і науково обґрунтувати конкретні рекомендації по його вдосконаленню і практики застосування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їхня достовірність. Висвітленні дисертантом питання відзначаються науковим підходом до їх розгляду, методологічною основою дослідження є теорія наукового пізнання суспільно-правових явищ, наукові принципи й концептуальні положення, розроблені в кримінально-правовій і кримінологічній галузях, а також спеціальні методи їх вивчення: діалектичний, формально-юридичний, логіко-семантичний, історико-правовий, порівняльно-правовий тощо. Необхідність такого підходу до проведення цього наукового дослідження достатньо обґрунтована. Методи дослідження обрані з урахуванням поставленої мети і завдань, об'єкту і предмету дослідження.

Науково-теоретичним підґрунтям цього дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних фахівців, присвячені загальним проблемам злочинів щодо незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини, а також праці фахівців з психології, соціології, історії тощо.

Нормативну базу роботи склали Конституція України, Кримінальний кодекс України, інші закони України. У роботі використані окремі положення з кримінальних кодексів зарубіжних країн.

Емпіричною базою досліджень є: узагальнення судової практики, матеріали судової практики, дані судової статистики.

Все це дозволяє зробити висновок про належний рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їхню достовірність.

Наукова новизна одержаних результатів, висновків і рекомендацій полягає в тому, що дисертація є самостійною завершеною роботою, комплексним монографічним дослідженням, в якому на підставі аналізу

положень загальної теорії держави і права, кримінального законодавства України сформульовано ряд нових наукових положень та висновків.

Дисертантом по-новому вирішена значна кількість теоретичних питань теми дослідження, які є суттєвим внеском у науку кримінального права та свідчать про комплексність і системність уявлення про злочин пов'язаний із незаконним проведенням пошукових робіт об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини за кримінальним правом України.

Дисертантом вперше запропоновано визначення моральності як об'єкта кримінально-правової охорони. Отже, моральність – це суспільно заохочувана, свідома поведінка особи, яка базується на основі колективних, прийнятих у суспільстві соціокультурних установок та принципів, сформованих на традиційних духовних і культурних цінностях.

В дослідженні обґрунтовано, що з метою усунення законодавчої прогалини, ст. 1 Закону України «Про охорону археологічної спадщини» слід доповнити абзацом одинадцятим такого змісту: «Рухомі предмети, що походять із об'єктів археологічної спадщини (археологічні предмети) – це рухомі предмети матеріальної та духовної культури у вигляді елементів чи групи елементів об'єкта культурної спадщини, одержані в результаті проведення археологічних досліджень (або це випадкові знахідки археологічного характеру), які можуть бути відокремлені від нерухомого об'єкта археологічної спадщини, але складають з ним єдину цілісність, і відокремлення та переміщення в інше місце яких призведе до втрати ними археологічної, естетичної, етнологічної, історичної, архітектурної, мистецької, наукової або культурної цінності об'єкта археологічної спадщини».

Особливу увагу привертає до себе точка зору ГУЛЯКОВА К.В., щодо кінцевої мети дій щодо пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини є заволодіння цими предметами, коли винний з корисливих мотивів умисно незаконно знищує, руйнує або пошкоджує об'єкт археологічної спадщини, шукаючи в ньому рухомі предмети, якими

сподівається заволодіти, обертаючи їх у свою власність або власність третіх осіб.

Практичним результатом представленого дослідження є пропозиція нової редакції статті Кримінального кодексу України «Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини».

У представленій дисертації здійснено системний аналіз співвідношення незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини з іншими нормами Особливої частини Кримінального кодексу України та міжнародно-правового законодавства, які містять такі та схожі категорії, що дає змогу запропонувати ряд змін до чинного законодавства України.

Наукова і практична цінність дисертації.

Сформульовані в дисертації та авторефераті висновки і пропозиції можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – для подальших розробок проблематики кримінальної відповідальності за незаконне проведення пошукових робіт на об'єктах археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини; правотворчій сфері – при розробці пропозицій щодо вдосконалення кримінального законодавства України; правозастосовній сфері – для підвищення ефективності практичної діяльності судових та правоохоронних органів; навчальному процесі – при викладанні кримінального права та кримінології, а також при підготовці відповідних розділів підручників, навчально-методичних посібників, при проведенні занять з підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів.

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

За результатами дослідження дисертантом здійснено одинадцять наукових публікацій, у тому числі п'ять наукових статей, опублікованих у фахових виданнях з юридичних наук, перелік яких затверджено МОН

України, одна стаття, опублікована у зарубіжному періодичному виданні, та п'ять тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення дисертації та зауваження щодо змісту дисертації.

Наукова новизна дослідження, фундаментальний характер роботи, звичайно, не можуть не викликати запитань, зауважень і побажань проблемного чи дискусійного характеру, що мають стати предметом для дискусії під час захисту дисертації.

Дослідження цієї складної науково-практичної теми, її змістовна дискусійність, залишають спірними окремі висновки та пропозиції, які потребують додаткової аргументації, а деякі із зауважень мають більш рекомендаційний характер:

1. Враховуючи пріоритетність у захисті та охороні об'єктів культурної спадщини, доцільно було б доповнити дисертацію відокремленим підрозділом, присвячений питанням розгляду міжнародного та зарубіжного кримінально-правового досвіду в контексті законодавчих і практичних аспектів досліджуваного злочину.

Здобувач не звертається до аналізу положень міжнародних конвенцій, договорів і протоколів, положень КК різних іноземних держав, зарубіжних кримінально-правових доктрин та практик тощо. За таких умов автору варто було б звернутися до позитивного досвіду тих зарубіжних країн, де питання кримінальної відповідальності за незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини регламентовані більш ретельно, принаймні законодавчо. Звідси не зрозуміло, що заважало автору розробити окреслені позиції, так само, як і звернутися до положень інших зарубіжних КК або окремих Конвенцій ООН чи Ради Європи?

2. Автор доводить, що суб'єкт досліджуваного злочину (ч.1 –ч. 4 ст. 298) є загальний, дане твердження вважаємо не точним, у зв'язку з тим що проведення археологічної розвідки, розкопок, підводних робіт пов'язано із

спеціальнимим знаннями, вміннями та навичками особи. Тобто особа, характеризується певними якостями (фізичними чи психологічно-психічними), що вирізняють її із сукупності загальних суб'єктів злочину.

3. Аналізуючи зміст роботи, напрошується висновок про механічне вдосконалення здобувачем термінів знищення, руйнування, пошкодження. Запропоновано авторське визначення поняттям: знищення – це негативний вплив на об'єкт культурної спадщини будь-яким дійовим способом або через бездіяльність, який веде до припинення його фізичного існування, виведення з цивільного обігу та повної втрати його цінності з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду та збереження своєї автентичності; руйнування – це негативний вплив на об'єкт культурної спадщини будь-яким дійовим способом або через бездіяльність, який веде до його значних ушкоджень, значного обмеження використання за призначенням та значною зворотною втратою його цінності з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду та збереження своєї автентичності, з можливістю її відновлення; пошкодження – це негативний вплив на об'єкт культурної спадщини будь-яким дійовим способом або через бездіяльність, який веде до його незначних ушкоджень, часткового обмеження використання за призначенням та незначною зворотною втратою його цінності з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду та збереження своєї автентичності, з можливістю її відновлення.

Отже, з цього положення наукової новизни, напрошується висновок, про поглинання терміна «руйнування» іншим - «пошкодження».

4. Пропозиції автора щодо вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність містять певні суперечності. Формуючи авторську редакцію статті 298 Кримінального кодексу України,

ГУЛЯКОВ К.В. вважає за доцільне до останньої частини додати поняття «тяжкі наслідки».

Тяжкими наслідками, завданими злочином, розуміються ті суспільно небезпечні зміни в об'єкті кримінально-правової охорони, які викликані вчиненням злочину, але виходять за межі його складу. З урахуванням конкретних обставин кримінального провадження тяжкими наслідками можуть, зокрема, визнаватися смерть однієї чи декількох осіб, значна шкода здоров'ю людей, майнова шкода у великому чи особливо великому розмірах тощо.

Автору варто було б використати більш серйозну практичну базу, більш обширні дослідження для обґрунтування власних законодавчих пропозицій, в першу чергу щодо доповнення законодавчо встановлених наслідків при вчиненні досліджуємого злочину.

5. Важливою складовою дослідження проблеми кримінально-правової характеристики незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини є розмежування з суміжними складами кримінальних правопорушень, що комплексно відображено у підрозділі 4.1 роботи. Автор у цьому розділі розглядає, чим відрізняється незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини від умисного знищення або пошкодження майна; від пошкодження релігійних споруд чи культових будинків; від незаконного утримання, осквернення або знищення релігійних святинь; від умисного знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду; від наруги над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого. Незважаючи на доцільність розгляду питання розмежування досліджуваного злочину з суміжними складами кримінальних правопорушень, все ж відзначимо, що, з нашого погляду, дисертантом допущено методологічний прорахунок, який полягає у хибному застосуванні методу системно-структурного аналізу.

Адже розмежування, як стадія застосування кримінально-правової норми здійснюється за визначеними правилами, які допомагають чітко відрізнити один склад кримінального правопорушення від іншого (інших).

Варто було б на початку чітко встановити, які склади кримінальних правопорушень є суміжними з незаконним проведенням пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. Далі – визначити та охарактеризувати спільні ознаки суміжних складів правопорушень. І вже на кінцевому етапі вичленити розмежувальні ознаки та визначити їх зміст. Така структура процесу розмежування суміжних складів кримінальних правопорушень слугує не лише практичним потребам, а й важлива з навчальною на науковою метою, сприяє чіткому викладенню відповідного матеріалу.

Також вбачається за доцільне розгляд питання про те, в яких випадках скоєне могло б кваліфікуватися за сукупністю тих статей, що потенційно належать до суміжних складів кримінальних правопорушень.

Однак, вказані зауваження носять дискусійний і більш рекомендаційний характер і не знижують в цілому позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Зміст дисертації, її завершеність в цілому.

В цілому науковий рівень рецензованої роботи дозволяє зробити позитивну оцінку її змісту, визначити її завершеною науковою роботою, в якій автор реалізував мету дослідження – комплексна кримінально-правова розробка загальних проблем кримінальної відповідальності за незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини і формування на цій основі науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення відповідної норми Кримінального кодексу України та підвищення ефективності застосування кримінального законодавства.

Робота виконана на актуальну тему, відмічається новизною, написана на достатньо обґрунтованому матеріалі, має теоретичне та практичне значення.

Висновки і рекомендації автора можуть бути використані при подальшій розробці проблеми, основні положення дисертації пройшли необхідну апробацію, зазначені в публікаціях автора і авторефераті дисертації.

Актуальність проблематики, глибина аналізу, чіткість висновків, методологічна цілісність, високий теоретичний рівень, внутрішня логічність та практична спрямованість дисертаційного дослідження забезпечують його наукову цінність. Дисертація оформлена згідно до вимог, з дотриманням порядку подання текстового матеріалу. Обсяг основного тексту матеріалу відповідає нормативам. Мова роботи чітка та ясна. Наукові положення та висновки в тексті дисертації цілісні, завершені, логічно послідовно надані та аргументовано викладені.

Дисертант має необхідну кількість публікацій у фахових виданнях. Автореферат відповідає змісту та основним положенням дисертації.

Однак, перелічені дискусійні позиції складають підґрунтя для подальших досліджень та продовження роботи по удосконаленню наукової думки, підтверджують творчий характер праці, яка добре підготовлена і належним чином оформлена. Зауваження і побажання стосуються дискусійних питань, не впливають на високий науковий рівень дисертації, не піддають сумніву основні наукові результати, отримані здобувачем. Слід констатувати, що дисертант довів свою здатність самостійно здійснювати дослідження в галузі кримінального права, і аналіз дисертації дозволяє стверджувати, що визначені в роботі дослідницькі завдання дисертантом було виконано.

Все вищезазначене дає підставу для наступного узагальненого висновку: дисертаційне дослідження ГУЛЯКОВА Костянтина Володимировича на тему: «Кримінально-правова характеристика незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини», відповідає науковій спеціальності 12.00.08 - кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. Воно є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності

розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для кримінального права, - а саме здійснено комплексний правовий аналіз характеристик кримінального злочину, на підставі чого внесено змістовні і конструктивні пропозиції, спрямовані на вдосконалення чинного законодавства України та практики його застосування.

За своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, рівнем наукової і практичної значущості отриманих результатів, а також за кількістю та обсягом публікацій дана робота відповідає всім вимогам пунктів 9, 11 і 12 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а автор дисертації – ГУЛЯКОВ Костянтин Володимирович - на основі публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 - кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент

Заступник начальника Головного управління

Державної служби України з

надзвичайних ситуацій у Херсонській області

кандидат юридичних наук (12.00.08),

доцент К.Ю.Гаврилова

« 22 » квітня 2021 року

Гаврилова К.Ю.
засвідчую
Нагольнич ВП
Гуляков

